

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Џозеф Конрад

ПОБЕДА

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *Victory*, by Joseph Conrad.

Наслов превода: *Победа*, од Џозефа Конрада.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић,
Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

©**2008 Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ADOBE PDF, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	4
<i>Победа</i>	7
Појмовник преводиочев	429

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Џозеф Конрад је списатељско име натурализованог Енглеца Јозефа Теодора Конрада Корзењовског (1857–1924), Пољака рођеног у Бердичеву, у некоћ пољском делу Украјине. Син аристократе и преводиоца с француског, борца против руске доминације у Пољској, грофа Апола Корзењовског, остао је без оба родитеља до своје дванаесте године. Усвојен од омиљеног ујака, Тадеуша Бобровског, похађао је школу у Кракову, а у седамнаестој години се, као морнар француске трговачке морнарице, из Марсеја отиснуо на море. До своје двадесет и прве године учествовао је у (неуспелој) Карлистичкој завери да се на шпански престо доведе Војвода од Мадрида; преживео један двобој и један покушај самоубиства; и прешао у енглеску трговачку морнарицу. Енглески је учио читајући лондонски *Тајмс*, Карлајла и Шекспира. Године 1884. постаје енглески поданик и стиче диплому поморског капетана. Плови за далека источна мора и следећих десет година морнари тамо, поглавито на рути Сингапур – Борнео, а око пет месеци проводи и као заповедник парњаче на реци Конго у Африци. Затим се повлачи из поморског живота. Са супругом, Џеси Чемберс, насељава се у Ашфорд, у Кенту, и започиње списатељску каријеру, пишући искључиво на енглеском. За живота је сматран, спочетка,

писцем поморских прича за дечаке. Но, његов опус је врло брзо превреднован, тако да се Конрад данас сматра романописцем изражене моралне и друштвене свести и мајстором приповедања. Богатство описа у његовом делу, вешто стварање атмосфере и темпа радње, пре свега су му помагала у разматрању двоумица везаних за људско делање, за двојност и крхкост морала и усамљеност срца људског. За разлику од Киплинга и других проколонијалних и проимперијалних писаца, својих савременика, Конрад има врло јасан антиколонијалан став. Његово је срце несумњиво на страни потлачених. Но, Британска Империја то је мудро превидела, па га је сврстала међу своје великане и баштинила његово дело, писано на енглеском језику с благим укусом словенске душе.

У *Победи*, чија се радња догађа поткрај 19. века, највећма на острву Самбуран у Јаванском мору, главни јунак, барон Хејст, становник напуштене рударске насеобине на том усамљеном тропском острву, мора да се суочи са чињеницом да није у стању – јер нема оружја, а још више због своје животне филозофије недељања – да од три бандита заштити ни себе ни Лену, своју младу љубавницу. У узбудљивом заплету, сама Лена крадомице преузима улогу бранитеља свог вољеног и своје љубави, али при том гине, као и сви остали учесници. Сам Хејст нестаје у пожару, који је очито сам изазвао, пошто му Лена умре на рукама а да он, у збрци своје филозофије и осећања, никад не рече да је воли.

Може се рећи да је и у *Победу* Конрад укључио своју омиљену тему, љубавну мезалијансу, која га прати још од његова прва два романа, *Алмајерове Лудорије* и *Одбаченика са Острвља*, па, преко *Фреје са Седам Отока* и *Победе*, до *Спаса*. Међутим, књига је комплексна и садржи низ других тема, укључујући и класичну манихејску, о борби добра и зла. Њихово свеукупно и заједничко разрешење несумњиво лежи у речима које Хејст упућује, непосредно пред смрт, своме пријатељу Давидсону: „Ах, Давидсоне, тешко оном човеку чије срце не научи, док је младо, да се нада, да воли – и да верује у живот!“

Бранислав Г. Ромчевић

ПОБЕДА

ДЕО 1.

Глава 1. Постоји, ко што сваки школарац зна у ово научно доба, врло блиска хемијска веза измеђ угља и дијаманата. То је, верујем, разлог што неки људи о угљу говоре ко о „дрним дијамантима.“ Оба та артикла представљају богатство; али је угаљ много мање преносив облик имовине. С те тачке гледишта, угаљ има жалостан недостатак густоће. Елем, кад би човек могао рудник угља ставити у цеп од прслука – али не може! У исто време, има чаролије у угљу, главној роби доба у коме смо улогорени, ко збуњени путници у дречавом, бучном хотелу. А ја претпостављам да та два узрока, стварни и тајновити, спречише Хејста – Аксела Хејста – да оде.

Предузеће *Угљен Жарког Појаса* отишло је у ликвидацију. Свет финансија тајанствен је свет, у ком, ма колико та чињеница изгледала невероватно, испаравање претходи ликвидацији. Прво капитал испари, а онда предузеће оде у ликвидацију. То је врло неприродна физика, али она објашњава упорну непокретност Хејстову, којој бисмо се ми „тамо вани“ смејали међ собом – али не непријатељски. Непокретно тело не може ником шкодити, не изазива непријатељство, једва је вредно поруге. Може, пак, засметати каткад; но се то не може рећи о Акселу Хејсту. Он ником није сметао, ко да беше посађен на

највиши врхунац Хималаја, а некако тако и упадљив. Сви су, у том делу света, знали за њ, да борави на свом острвцу. Острво је тек врх планине. Аксел Хејст, поседнут непомично на њему, био је окружен, место непрегледним, олујним и провидним океаном ваздуха што се претапа у бескрај – млаким, плитким морем; бестрасним огранком великих вода што обухватају континенте ове кугле земаљске. Његови најчешћи посетиоци беху сенке, сенке облака, које истичу једноличност беживотног, снатрећег сунчевог сјаја жарког појаса. Најближи сусед његов – сад говорим о стварима које показују неку врсту живости – беше један равнодушан вулкан, који се по цео дан слабашно пушио, с главом тик изнад северног обзора, а по ноћи на њ управљао, измеђ јасних звезда, тамноцрвен одсјај, што се шири и нестаје на махове, као крај дивске цигаре на коју се, у мраку, повремено пушка. И Аксел Хејст био је пушач; а кад би ленчарио на својој веранди са својим шерутом – задња ствар пре но што би кренуо на спавање – правио би у мраку исту врсту одсјаја и исте величине као онај други, толико миља удаљен.

У неком смислу, вулкан му беше друштво у сенкама ноћи – које често беху прегусте, помислио би човек, да би пропустиле и дашак ваздуха. Ретко беше ветра и колико да перо одува. Током већине вечери у години, Хејст је могао седети напољу с голом свећом и читати једну од књига што му их остави његов покојни отац. То не беше мала залиха. Но, он то никад није чинио. Уплашен од комараца, врло вероватно. Нити га тишина икад изазва да упути коју узгредну примедбу другарском одсјају

вулкана. Није био луд. Чудно чељаде – да, то се могло рећи, и, у ствари, и било је речено; али, дозволићете, постоји огромна разлика између то двоје.

По ноћима пуног месеца, тишина око Самбурана – „Округлог Острва“ са мапа – беше блистава; а у поплави хладног светла, Хејст би видео своје непосредно окружење, које имаше изглед напуштене насеобине коју осваја џунгла: нејасни кровови изнад ниског растиња, изломљене сенке ограда од бамбуса у сјају високе траве, нешто налик на закоровљен комад пута што се кроз рутаве густише спушта ка обали, удаљеној тек пар стотина јарди, с црним молем и неком врстом насипа, доста мастиљавим на својој неосветљеној страни. А предмет најупадљивији беше дивска огласна плоча, подигнута на два стуба, која би Хејсту понудила, кад би месец на ту страну прешао, бела слова „Пред. У. Ж. П.“ у низу високом бар две стопе. То беху почетна слова предузећа *Угљен Жарког Појаса*, његовог послодавца – његовог бившег послодавца, да будемо прецизнији.

Сходно неприродним тајнама финансијског света, пошто капитал предузећа *У. Ж. П.* испари током две године, предузеће оде у ликвидацију – принудну, верујем, не добровољну. Међутим, у том поступку не беше ничег принудног. Он беше спор; а док је ликвидација – у Лондону и Амстердаму – следила свој троми ток, Аксел Хејст, у проспекту назван „директор у жарком појасу“, остао је на свом месту на Самбурану, првој постаји за снабдевање угљем тога предузећа.

А то не беше тек постаја за снабдевање угљем. Ту беше рудник угља, с изданком на коси брежуљка мање од петсто јарди од климавог мола и сјајне огласне плоче. Циљ предузећа био је да се дочепа свих изданака на тропским острвима и да их локално експлоатише. А сам Бог је знао колико ту беше изданака. Хејст је био тај који је већину њих омеђио у овом делу жарког појаса, током својих подоста бесциљних скитања, и, као вољан писмописац, о њима написао странице и странице својим пријатељима у Европи. Бар се тако причало.

Сумњали смо да машта о богатству – за се, у сваком случају. Оно за шта се он највише занимао беше „корак напред“ (како он то срочи) – у општем стању свемира, очито. Више од сто особа на острвима чуло га је како прича о „великом кораку напред за ове крајеве.“ Уверена кретња шаком која је пратила ту фразу наговештавала је тропске даљине које гурају напред. Повезана с изграђеном уљудношћу његовог понашања, она беше убедљива, или бар смирујућа – бар за неко време. Нико није марио да се с њим препире кад би он толковао у том правцу. Није било опасности да ико његов сан о угљену жарког појаса узме озбиљно, па каква би корист била од вређања његових осећања?

Тако су мислили људи по угледним пословним канцеларијама, где је он имао приступа ко особа која стиже на Исток с препоручним писмима – и, такође, са скромним кредитним писмима – коју годину пре но што ови угљени изданци почеше да израњају у његовом шалливо уљудном причању. Отпрве је било потешкоће да се он разабере. Није био

путник. Путник дође и оде, иде некуд даље. Хејст није одлазио. Једном сам срео једног човека – директора огранка *Оријенталне Банкарске Корпорације* у Малаки – ком је Хејст довикнуо, без везе с било чим посебним (то беше у билијарској сали клуба): „Зачаран сам овим острвима!“

Он је то избацио изненада, апропо дез бот, како кажу Французи, док је свој так кредом трљао. И то можда и беше нека врста зачараности. Постоји више чаролија него што су ваши обични мађионичари и сањали.

Грубо говорећи, круг полупречника од осамсто миља, повучен око неке тачке на Северном Борнеу, беше, у Хејстовом случају, чаробни круг. Тек тицаше Манилу, а њега су тамо видели. Тек тицаше Сајгон, а он је и тамо једном виђен. Можебит то беху покушаји његови да се пробије. Ако је тако, они беху неуспешни. Зачараност мора да беше несаломљива. Директор – човек који чу онај узвик – беше тако дирнут тоном, горљивошћу, заносом, чиме већ хоћете, или, можебит, непримереношћу тога, да тај догађај исприча више него једној особи.

„Чудно чељаде, тај Швеђанин,“ беше његова једина опаска; а то је порекло назива „Зачарани Хејст“, што га неки момци прилепише нашем човеку.

Имао је он и друга имена. У својим раним годинама, давно пре но што постаде онако пристало ћелав по темену, он оде да преда препоручно писмо господину Тесману из *Браће Тесман*, сурабајске фирме – првокласне куће. Елем, господин Тесман

био је љубазан, доброћудан стари господин. Није знао шта да мисли о том посетиоцу. Пошто му рече да они желе да му боравак на острвима учине што је могуће пријатнијим, и да су спремни да му помогну у његовим замислима, и тако даље, и пошто му се Хејст захвали – знате ту уобичајену врсту разговора – он настави да се распитује тихим, очинским гласом: „А ви се занимате за...?“

„Чињенице,“ упаде Хејст својим учтивим гласом. „Ничег нема што је вредно знати доли чињенице. Чврсте чињенице! Само чињенице, господине Тесмане.“

Не знам да ли се стари Тесман с њим сложио или не, али мора да је о том зборио, јер је, на неко време, наш човек добио име „Чврсточињеничар.“ Имао је јединствену срећу да се његове изјаве за њ залепе и постану део његовог имена. Потом је месечарио по Јаванском Мору на неким од Тесманових трговачких шкуна, а онда нестао, на арапској лађи, у правцу Нове Гвинеје. Тако дуго остаде у том спољњем делу свога зачараног круга, да је био скоро заборављен пре него што опета доплута надомак ока, у домаћој прои пуној горамских скитница, преплануо од сунца, врло мршав, косе много проређене, и с портфељом скица испод мишке. Ове показиваше драге воље, али беше врло уздржан гледе свега осталог. Рече да се „добро забављао“. Човек који иде на Нову Гвинеју забаве ради – тја!

Касније, годинама касније, кад му задњи остаци младости нестадоше с лица, а сва коса са темена главе, а његов златнориђи пар водоравних бркова порасте до збиља величајног

опсега, неки озлоглашен бели човек прилепи му један епитет. Спустивши дрхтавом руком високу чашу чији је садржај испразнио – а који је Хејст платио – он рече, с промишљеном принцидљивошћу, коју ниједан пуки водопија никад не достиже: „Хејст је савршен центлмен. Савршен! Али је ут – уто – топист!“

Хејст управо беше изашао из тог места јавног окрепљивања, где је ова изјава изговорена. Утопист, а? На часну реч, једина ствар што га чух да је каже, а која би могла неке везе имати с тим мишљењем, беше његов позив самом старом Мекнабу. Окренувши се, с оном дотераном учтивошћу у држању, кретњама и гласу, која беше његова очигледна особина, изрече с пријатном шаљивошћу: „Хајте с нама, да угасите жеђ, Мекнабе!“

Можебит је то било то. Човек што могаше предложити, чак и у шали, да угаси жеђ старога Мекнаба, мора да је био утопист, ловац на химере; јер правим ругањем Хејст се није расипао. И то, можда, беше разлог што су га опћенито волели. У том раздобљу свог живота, на ступњу најјачег телесног развоја, ведре, војничка држања, са својом ћелавом главом и дугим брцима, личио је на портрете Карла Дванаестог, запамћеног по опасним подухватима. Међутим, нема разлога да се сматра да је Хејст на било који начин био борац.

Глава 2. Отприлике у ово време, Хејст се удружио с Морисоном, под условима о којима свет имаше недоумице. Неки рекоше да је ортак, други рекоше да је нека врста госта који плаћа, но је права истина о тој ствари била сложенија.

Једног дана Хејст искрсну на Тимору. Зашто баш на Тимору, нико не зна. Елем, он је месечарио по Дилију, том веома кужном месту, можда тражећи неке неоткрите чињенице, кад на улици налете на Морисона, који, на свој начин, такође беше „зачаран“ човек. Кад сте с Морисоном причали о одласку за домају – он беше из Дорсетске грофовије – он би се тресао. Рекао би да је тамо мрачно и влажно; да је као живети са главом и раменима у мокрој јутеној врећи. То беше само његов прејак начин изражавања. Морисон беше „један од нас“. Био је власник и капетан *Јарца*, трговачке бриге, а сматрало се да с њом добро пролази, ако се изузме штета од превише човекољубља. Он беше врло вољен пријатељ једног броја од Бога напуштених села уз црне драге и мрачне заливе, где је трговао земаљским производима. Често би допловио, кроз ужасно опасне канале, до неке бедне насеобине, само да би напшао врло гладно становништво, које бучи тражећи пиринач, а да нема, измеђ себе, ни толико „производа“ колико би напунило Морисонов ручни ковчег. Сред општег весеља, он би ипак искрцао пиринач, објаснио свету да је то зајам, да су му они сада дужни; проповедао им о прегнућу и радиности, и направио детаљну забелешку у џепном дневнику који је увек носио; и то би био крај те трансакције. Не знам да ли је Морисон тако мислио, али сељани нису о том никакве сумње имали. Кад год би неко обално село бригу спазило, почело би лупати у све своје гонгове и дизати све своје барјачиће, и све цуре његове цветове би ставиле у косу, а маса би прекрила речну обалу, те би Морисон

кроз свој монокл сијао и сјајио над свим тим узбуђењем, с изразом силног задовољства. Он беше висок и упалих образа, и глатко избријан, па је изгледао ко адвокат што је одбацио своју перику.

Ми бисмо се расправљали с Морисоном: „Никад нећеш видети ниједан од својих зајмова наставиш ли овако, Морисоне.“

Он би навукао зналачки израз. „Још ћу ја њих исцедити једног дана – не брините. А то ме подсети“ – вадећи своју неизбежну бележницу – „ту је оно, већ како беше, село. Њима опет добро иде; могу баш њих да притиснем, за почетак.“ Оштро би унео у бележницу: „Белешка: Притиснути то и то село приликом прве посете.“ Онда би оловку затакао назад на место и навукао гуму с неумољивом коначношћу; али никад не би почео притискати. Неки људи су му приговарали. Кварио је трговину. Па, можда у извесној мери; не много. Већина места с којима он трговаше беше непозната не само земљопису, но и посебном предању трговаца, које се преноси усмено, без разметања, и чини подлогу тајновитог месног знања. Наговештавано је и да Морисон има жену у сваком од њих, но је већина нас одбацила та подметања с огорчењем. Он је био прави човекољубац, и пре испосник него обрнуто.

Кад га Хејст сретете у Дилију, Морисон је ходао улицом, с моноклом забаченим преко рамена, сагнуте главе, безнадежна изгледа оних окорелих скитница што их човек виђа на нашим путевима док се вуку од убожнице до убожнице. Пошто би

ословљен на улици, он диже поглед, с плахим, забринутим изразом. Био је заиста у невољи. Беше стигао у Дили претходне недеље, а португалске власти су му, под некаквом изликом да му папири нису у реду, досудиле глобу и узаптите бригу.

Морисон никад није имао расположиву готовину. С његовим начином трговања, било би чудо да ју је имао; а сви ти дугови унесени у бележницу не беху довољно ваљани да се на њих добије и милреј – а камоли шилинг. Португалски званичници молили су га да се не секира. Дадосе му једну седмицу одлагања плаћања, а онда би, по њима, бригу продали на дражби. То је значило пропаст за Морисона; а када га Хејст поздрави преко улице на свој уобичајено учтив начин, седмица скоро беше истекла.

Хејст пређе преко, па рече, уз лаган наклон и на начин на који неки кнез ословљава другог кнеза у некој неслужбеној прилици: „Какво неочекивано задовољство. Имате ли ишта против да са мном нешто попијете у оној недостојној крчми тамо преко? Сунце је заиста прејако да се прича на улици.“

Збуњени Морисон оде за њим послушно у мрачну, сеновиту чатрљу, за коју би, у свако друго време, сматрао да му је испод части да у њу уђе. Био је растрешен. Није знао шта чини. Могли сте га одвести преко ивице понора исто онако лако као у ту крчму. Седе као аутомат. Беше занемео, но виде чашу пуну трпког црног вина пред собом, па је испразни. Хејст, у међувремену, учтиво пажљив, беше заузео седиште преко пута.

„Плашим се да вам предстоји напад грознице,“ рече сажаљиво.

Језик сиротог Морисона нато се развеза. „Грознице!“ повика он. „Дајте ми грозницу. Дајте ми кугу. То су болести. Човек их преболи. Него мене убијају. Убијају ме Португалци. Овдашња банда ме је најзад оборила пода се. Грло има да ми буде пререзано прокосутра.“

Суочен с оваквим изливом осећања, Хејст обрвама начини кретњу изненађености, која не би била непримерена у неком салону. Морисонова безнадежна уздржаност се сруши. Беше тумарао, сува грла, свугде по том бедном граду чатрља од блата, нем, без живе душе којој би се обратио у свом шкрипцу, а прописно излуђен властитим мислима; а ненадно налете на белог човека, и метафорично и збиљски белог – јер Морисон одбијаше да прихвати расну белину португалских званичника. Он се расприча, ради самог растерећења жестоким говором, лактова посађених на сто, закрвављених очију, скоро одузета гласа, док му обод округлог тропског шешира засењиваше необријано, бледо лице. Његово бело одело, које није скидао три дана, беше прљаво. Он већ беше пропао, без могућности спасења. Хејсту тај призор беше запањујући; но он не дозволи да се то примети у његовом слушању, кријући своје утиске оним својим савршеним понашањем из високог друштва. Учтива пажња, коју један центлмен дугује другом кога слуша, беше оно што он показиваше; и, као и обично, то беше заразно; тако да се

Морисон прибра и своју приповест заврши разговорним гласом, с изгледом светског човека.

„То је лоповска завера. На несрећу, човек је беспомоћан. Она хуља Кусињо – Андреш, знате – годинама жуди за бригом. Природно, нисам хтео продати. Та лађа ми не служи само да намичем за живот – она јесте мој живот. Па је он смислио ову лепу малу заверу са шефом царине. Продаја ће, наравно, да буде фарса. Нема овде никог да понуду да. Он ће бригу добити јефтино – не, чак ни то – будзашто. Ви сте већ неколике године на Острвљу, Хејсте. Све нас знате; видели сте како живимо. Сад ћете имати прилику да видите како неки од нас завршавају; јер ово је за мене свршетак. Не могу се више заваравати. Ви то видите – зар не?“

Морисон се јесте прибрао, али се осећала пуцкетава напетост његова самообуздавања. Хејст заусти да каже да „може одлично да види све аспекте овог несрећног –“ кад га Морисон нестрпљиво прекиде: „На часну реч, не знам што вам све ово износим. Претпостављам да то што видим сасвим белог човека чини немогућим да за се задржим своју невољу. Речи то не могу изразити; а пошто вам испричах толико пуно, могу вам рећи још. Послушајте. Јутрос на броду, у мојој кабини, клекао сам и молио се за помоћ. Клекао сам!“

„Ви сте верник, Морисоне?“ упита Хејст с јасном нотом поштовања.

„Јамачно да нисам неверник.“

Морисонов брзи одговор беше прекоран, па настаде застој, док Морисон, можебит, преиспитиваше своју савест, а Хејст задржа израз мирног, учтивог занимања.

„Молио сам се ко дете, наравно. Ја верујем у молитву у деце – ама, и у жена, али волим мислити да Бог очекује од мушкараца да буду више самопоуздани. Не слажем се с човеком што вавек гњави Свемогућег својим будаластим невољама. То се чини врло дрским. Елем, јутрос сам се ја – никад нисам свесно повредио ниједног Божјег створа – ја сам се молио. Изненадни порив – само бубнух на колена; тако да можете просудити – “

Они су озбиљно гледали један другог у очи. Сироти Морисон додаде, као обесхрабрујућу примисао: „Само што је ово баш од Бога заборављено место.“

Хејст упита, уз пажљиву интонацију, да ли може знати износ због којег је брига узапћена.

Морисон угуши клетву, па помену осорно суму, која по себи беше тако безначајна да би свака друга особа сем Хејста узвикнула да је чује. А чак је и Хејст тешко могао искључити неверицу из свог учтиво прилагођеног гласа кад упита да ли је тачно да Морисон нема тај износ у готовом.

Морисон га није имао. На броду је имао само мало енглеског злата, неколико соверина. Сву своју расположиву готовину оставио је код Тесмана, у Самарангу, да се плате неки рачуни што ће dospети док он буде на свом крстарењу. У сваком случају, тај му новац не би ваљао ништа више него да је у највећим дубинама пакленским. Све ово он изрече напрасито. С

изненадном ненаклоношћу погледа то племенито чело, те велике војничке брке, уморне очи човека што седи спрам њега. Ко је, дођавола, па он? Шта то он, Морисон, ради ту, овако разговарајући? Морисон о Хејсту није знао ништа више него што смо знали ми остали што смо трговали по Архипелагу. Да се Швеђанин изненада дигао и лупио га по носу, он се не би више изненадио него кад тај странац, тај неухватљиви путник, рече, уз мали наклон изнад стола: „Ох! Ако је то случај, био бих врло срећан да ми дозволите да будем од користи!“

Морисон не разумеде. Ово беше једна од оних ствари што се не догађају – нечувених ствари. Није збиља схватао шта то значи док Хејст не рече одређено: „Ја вам могу позајмити тај износ.“

„Имате тај новац?“ шапну Морисон. „Хоћете рећи, овде, у свом цепу?“

„Да, код себе. Радује ме да будем од користи.“

Морисон је, зурећи широм отворених уста, пипајући тражио преко рамена узицу монокла што му висаше низ леђа. Кад га нађе, журно га приљуби уз око. Ко да очекује да ће се Хејстово обично бело тропско одело променити у сјајну одору што му пада до ножних прстију, а да ће пар великих, блиставих крила изнићи из рамена Швеђанинових – па не жели да пропусти ниједну појединост тог преображења. Међутим, ако Хејст и беше анђел с висока, послат као одговор на молитву, он не показа своје небеско порекло спољњим обележјима. Те Морисон, место да се спусти на колена, како беше склон да учини, пружи своју

руку, коју Хејст зграби с доличном хитрином и уз учтиво мрмљање у ком „Ситница – усхићен – на услузи“ једва беху разговетни.

„Чуда се догађају,“ помисли Морисон, пун страхопоштовања. Њему се, ко и свима нама на Острвљу, овај лутајући Хејст, који очигледно не работа и не преде, чинио баш задњом особом која може бити заступник Провиђења у неком послу што се тиче пара. Чињеница да се он појавио на Тимору, или било где другде, не беше чудеснија од слетања врапца на нечију прозорску плочу у било ком датом тренутку. Али то што он носи неку суму новца у цепоу чинило се некако незамисливим.

Толико незамисливим, да, док су се вукли скупа кроз песак пута до царинарнице – још једне чатрље од блата – да плате глобу, Морисона обли хладан зној, а он се заустави нагло и узвикну муцајући: „Хеј! Ви се не шалите, Хејсте?“

„Да се шалим!“ Хејстове плаве очи отврднуше док их окреташе на узрујаног Морисона. „На који начин, ако смем питати?“ настави он строго учтиво.

Морисон се постиде. „Опростите ми, Хејсте. Ви мора да сте Богом послани у одговор на моју молитву. Но сам ја три дана скоро помахнитао од бриге; па ми, изненада, паде на памет: „А шта ако је Ђаво онај што га посла?“ “

„Ја немам везе с натприродним,“ рече Хејст пријазно, продуживши. „Нико ме није послао. Само сам се ту задесио.“

„Не дам се ја заварати,“ успротиви се Морисон. „Можда сам недостојан, али сам услишен. Знам то. Осећам то. Јер зашто бисте ви понудили – “

Хејст нагну главу, ко из поштовања према уверењу у ком не може саучествовати. Но се држао свог становишта тако што промрмља да је, кад постоји тако мрска чињеница, природно...

Касније у току дана, пошто глоба би плаћена а њих двојица беху на бриги, с које беше уклоњена стража, Морисон, који, осим што беше центлмен, беше и поштен прикан, поче причати о враћању дуга. Он је врло добро знао за своју неспособност да остави на страну било коју своту новца. За то делимично беху криве околности, а делимично његова нарав; а било би врло тешко да се одмери одговорност измеђ то двоје. Ни сам Морисон не могаше то рећи, док је признавао ту чињеницу. Забринута изгледа, он то приписа судбини: „Не знам како то да никад не успевам да уштедим. То је нека врста проклетства. Увек има рачун—два које треба платити.“

Он гурну шаку у џеп по чувену бележницу, тако познату на острвима, знамење његових нада, па грозничаво преврташе стране.

„А ипак – погледајте,“ настави он. „Ту је – ненаплаћених више од пет хиљада долара. Јамачно је то нешто.“

Он се одједном заустави. Хејст, који се цело време трудио да изгледа што равнодушније, у грлу произведе умирујуће шумове. Међутим, Морисон не беше само поштен. Он беше и честит; а овог напорног дана, пред овим запањујућим послаником

Провиђења и у промени својих осећања, он изведе своје велико одрицање. Одбаци сталну опсену свога битисања. „Не. Не. Не вреде. Никад их нећу моћи исцедити. Никад. Годинама говорим да ћу моћи, али одустајем. Нисам никад збиља ни веровао да ћу моћи. Не рачунајте на то, Хејсте. Опљачкао сам вас.“

Сироти Морисон заиста стави главу на кабински сто и остаде у том скршеном ставу, док му је Хејст говорио умирујуће, с крајњом учтивошћу. Швеђанин беше уцвелењ колико и Морисон; јер је он савршено разумео осећања оног другог. Хејст никад није презирао пристојно осећање. Но је био неспособан за спољашњу срдачност у опхођењу, и свој недостатак је јако осећао. Крајња учтивост није прави лек за емоционалну клонулост. Мора да им је, обојици, било подоста мучно у тој кабини бригантине. На крају је Морисон, трагајући за неком идејом у црнилу своје малодушности, стигао до замисли да позове Хејста да с њим путује у његовој бриги и да учествује у његовим трговачким подухватима до износа свога зајма.

Типично је за Хејстово непривезано, плутајуће битисање, да он беше у могућности да прихвати тај предлог. Нема разлога да се мисли да је посебно желео, баш тада, да се у бриги завлачи у све рупе и буцаке Архипелага где Морисон налази највећи део своје трговине. Далеко од тога; но он би се сагласио с било каквом нагодбом, само да оконча мучни приказ у кабини. Одмах дође до велике промене: Морисон диже своју понижену главу, па је, ставивши монокл на око, нежно гледао Хејста; отчепи се боца, и тако даље. Би договорено да се ником ништа

не каже о тој нагодби. Морисон се, схватате, није поносио том епизодом, па се плашио да не буде безмилосно отрцаван.

„Стари лисац као ја! Да пустим да ме укебају оне проклете португалске хуље! Никад не бих чуо краја томе. Морамо то држати у мраку.“

Из сасвим других порива, међ којима његова урођена осетљивост беше главна, Хејсту беше још више стало да се обавеже на ћутњу. Џентлмен би се, природно, жацао од улоге небеског гласника, коју Морисон хтеде да му наметне. То, у ствари, изазиваше нелагоду у Хејста. А можда није марио за то да се сазна да има неких средстава, каква год била – довољна, у сваком случају, да му допусте да људима позајмљује паре. Та су двојица доле певала у дуету, ко завереници у комичној опери: „Пссст, пссст! Тајност! Тајност!“ То мора да беше смешно, јер су они били врло озбиљни у вези са тим.

Па је, неко време, та завера била успешна, утолико што сви ми закључисмо да се Хејст костира код добродушног – неки рекоше, мукташи код блесавог – Морисона, на његовој бриги. Но, знате већ како је са свим тим тајнама. Увек негде нешто процури. Сам Морисон, никако савршен суд, надимао се од захвалности, па, под притиском, мора да излану нешто неодређено – довољно да острвском оговарању да прилику. А ви знате како је свет љубазан у својим опаскама о оном што не разуме. Пронесе се гласина да се Хејст, пошто је стекао неку тајанствену моћ над Морисоном, прикрпио уза њ и да га музе до краја. Они што се вратише трагом тих оптужби до њиховог

зачетка, никако им нису веровали. Зачетник је, изгледа, био неки Шомберг, крупан, мужеван, брадат створ тевтонских уверења, необузdana језика који, јамачно, мора да се кретао на осовини. Да ли беше резервни поручник, како је тврдио, не знам. Тамо је био, по занимању, хотелијер, прво у Бангкоку, потом негде другде, и, коначно, у Сурабаји. Вукао је за собом, горе–доле по том делу жарког појаса, ћутљиву, преплашену женицу с дугачким увојцима, која би се човеку глупаво смешкала, показујући један модар зуб. Не знам што је нас толико залазило у његове разне етаблимане. Он је био опасна будала, а своју је страст за бесмисленим оговарањем утаживао на рачун својих муштерија. Он је био тај који је, једне вечери, док Морисон и Хејст пролажаху крај хотела – они му не беху редовни гости – тајанствено дошануо измешаном друштву, окупљеном на веранди: „Паук и мува управо прођоше, господо.“ Онда, врло важно и поверљиво, са својом дебелом шапом уз уста: „Међу својима смо; ето, господо, све што могу рећи јесте: не будите у вези са тим Швеђанином. Не дајте се ухватити у његову мрежу.“

Глава 3. Пошто је људска природа таква каква је, па има будаласту страну ко и подлу, не беше их мало који се претвараху да су огорчени, на основу никаквог бољег сведочанства него што је општа склоност да се верује сваком злоуком гласу; и подоста других што нађоше да је, једноставно, забавно звати Хејста пауком – њему иза леђа, наравно. Он беше ведро несвестан тога

ко и својих неколиких других надимака. Међутим, људи ускоро нађоше друге ствари да их кажу о Хејсту; недуго потом, он се веома истакну у већим пословима. Разви се у нешто одређено. Испуни око јавности као директор на лицу места предузећа *Угљен Жарког Појаса*, с дирекцијама у Лондону и Амстердаму, и с другим стварима у вези с тиме што звучаху и изгледаху величајно. Дирекције у те две престонице могле су се састојати – и вероватно се и јесу састојале – од по једне собе у свакој; но на ову даљину, тамо на Истоку, све је то имало атмосферу. Ми смо били више збуњени него заслепљени, то је истина; но чак и најтрезвенији међ нама почеше мислити да у томе има нечег. Тесмани буду именовани за заступнике, закључи се уговор за владине поштанске бродове, раздобље паре започе за острва – велик корак напред – Хејстов корак!

А све се то изродило из састанка Морисона, стераног у ћошак, и луталице Хејста, који је био или није био непосредан исход молитве. Морисон не беше будала, али се чинило да се довео у стање необичне побрканости што се тиче свога тачног односа спрам Хејста. Јер ако је Хејст био послат с парама у цепу по непосредном налогу Свемогућег у одговор на молитву Морисонову, онда није било разлога за посебну захвалност, пошто он, очито, није могао другачије поступити. Међутим, Морисон је веровао у обоје, у успешност молитве и у бескрајну доброту Хејстову. Богу захваљиваше, с плахом искреношћу, на његовој милости, а Хејсту се не могаше назахваљивати за услугу учињену ко човек човеку. У овом (високочасном) сплету јаких

осећања, Морисонова захвалност захтеваше да Хејст буде ортак у великом открићу. На крају, чусмо да је Морисон отишао за домају, кроз Суецки канал, како би у Лондону лично погурао величанствену замисао о угљу. Растао се од своје бриге и нестао нам с видика; но чусмо да је писао писмо или писма Хејсту, да је изјавио да је Лондон хладан и мрачан; да му се не допадају ни људи ни ствари; да је „усамљен ко врана у страној земљи.“ У ствари, туговао је за *Јарцем*, а ја ту не мислим само на повратник; мислим и на лађу. Он, коначно, оде у Дорсетску грофовију, да види своју родбину, навуче гадан назеб и премину, необично нагло, у наручју своје запањене породице. Да ли су му напори у трговачком средишту Лондона ослабили животну снагу, не знам; но верујем да та посета беше оно што удахну живот замисли са угљем. Било како било, предузеће *Угљен Жарког Појаса* породи се врло брзо пошто Морисон, жртва захвалности и своје родне климе, оде да се придружи својим прецима на неком гробљу Дорсетске грофовије.

Хејст беше неизмерно потресен. Он је ту вест добио на Молуцима, преко Тесмана, после чега неко време ишчезну. Изгледа да је боравио у Амбојни, код доктора холандске владе, свога пријатеља, који га је, једно краће време, пазио у свом бунгалову. Поново је изронио доста изненада, упалих очију и с неком врстом држања на опрези, као да се плаши да би неко могао да му пребаци због смрти Морисонове.

Безазлени Хејст! Као да би неко... Нико међу нама није се занимао за људе што би ишли за домају. Они су били на свом

месту; више нису били важни. Одлазак за Европу беше коначан скоро ко одлазак у рај. Он је човека уклањао из света погибелји и пустиловине.

У ствари, многи од нас чуше о тој смрти тек неколико месеци касније – од Шомберга, који је Хејста безразложно мрзео, па је саставио једну брбљарију, злослутно шаптану: „Ето шта се деси кад се има било каква веза са тим приканом. Он вас исцеди ко лимун, а онда вас одбаци – пошаље вас за домају, да умрете. Нека вам Морисон буде опомена!“

Наравно, ми смо се смејали крчмаревим тврдњама о мрачној тајни. Некоји од нас чуше да се Хејст спрема да и сам оде у Европу, да лично погура свој подухват с угљем; но он не оде. Не беше потребно. Предузеће је основано без њега, а његово постављење за директора у жарком појасу дође му поштом.

Отпрве је изабрао Самбуран, или Округло Острво, за централну постају. Неколики примерци проспекта издатог у Европи, пошто нађоше свој пут на Исток, предавани су од руке до руке. Веома смо се дивили мапи, која је ишла уз њих ради поучавања деоничара. На њој Самбуран беше представљен ко средишње место источне полулопте, са својим именом одштапаним огромним словима. Дебеле линије зракасто су се шириле од њега у свим правцима кроз жарки појас, творећи тајанствену и ефектну звезду – линије утицаја, или линије раздаљине, или нешто такво. Промотори предузећа имају властиту машту. На свету нема романтичније нарави од нарави промотора предузећа. Стигоше инжењери, кулији буду увезени,

бунгалови се подигну на Самбурану, галерија се избуши у падини брежуљка, и стварно се ископа нешто угља.

Ова збивања потресоше и најтрезвеније духове. Једно време, сви на острвима причали су о *Угљену Жарког Појаса*, а чак и они што су се мирно смешили за се само прикриваху своју нелагодност. О, да; десило се, а свако могаше видети шта ће бити последице – крај усамљеног трговца, угушеног великом најездом парњача. Ми нисмо могли себи приуштити да купимо парњаче. Не ми. А Хејст беше директор.

„Знате Хејста, зачараног Хејста.“

„Ох, немојте! Није био ништа боље од дангубе откад памти било ко од нас.“

„Да, причао је да тражи чињенице. Ето, дочепео се једне што ће нам свима доћи главе,“ објасни неки једак глас.

„То је оно што зову развојем – задавили се њиме!“ прогунђа други.

Никад пре се у жарком појасу није о Хејсту толико причало.

„Није ли он шведски барон или тако нешто?“

„Он, барон? Та идите!“

Што се мене тиче, нисам ни најмање сумњао да јесте барон. Док се још потуцао по острвима, загонетан и презрен као неки безначајан дух, сам ми је то рекао једном приликом. То беше давно пре него што се претворио, на овако узнемиравајући начин, у ништитеља наше мале радиности – у Хејста Душмана.

У подоста њих постаде обичај да говоре о Хејсту као о Душману. Он сад беше врло стваран, врло видљив. Јурцао је

диљем Архипелага, скачући у месне поштанске бродове, и из њих, ко да су трамвајска кола, овде, онде и свугде – организујући из све снаге. Ово није било месечарење. Ово беше посао. А то изненадно испољавање одлучне енергије уздрмало је неверовање најскептичнијих више него што би то могла учинити икоја научна демонстрација вредности ових изданака угља. То је било упечатљиво. Шомберг беше једини који се одупре зарази. Крупан, мужеван на достојанствен начин, и расипно брадат, с чашом пива у својој дебелој шапи, пришао би неком столу где се причало о теми дана, начас би слушао, а онда би наступио с непроменљивом изјавом: „Све је то лепо, господо; но он не може да баци ни зеру своје угљене прашине у моје очи. Ничег нема у том. Ама, не може бити ничег у том. Такав прикан за директора? Фуј!“

Беше ли то видовитост немоћне мржње, или пука глупа тврдоглавост мишљења, која каткад завршава надбивши свет на најчуднији начин? Већина нас се може сетити примера с глупошћу што тријумфује; а тај глупан Шомберг јесте тријумфовао. Предузеће *У. Ж. П.* оде у ликвидацију, као што сам почео тим што вам то рекох. Тесманови опраше руке од њега. Влада поништи оне чувене уговоре, прича замре, а ускоро се, овде–онде, примећивало да је Хејст сасвим ишчезао. Постао је невидљив, ко у оним раним данима, кад би начисто збрисао с видика у својим покушајима да се отргне од чаролије „ових острва“, било у правцу Нове Гвинеје, било у правцу Сајгона – канибалима или кафанама. Опчињени Хејст! Да ли је, најзад,

распршио чини? Да ли је умро? Били смо исувише равнодушни да бисмо се превише питали. Видите, ми смо га, у целисти, подоста волели. А вољење није довољно да се одржава занимање човеково за неко људско биће. С мржњом је, очигледно другачије. Шомберг не могаше заборавити Хејста. Тај јетки, мужевни тевтонски створ беше добар мрзитељ. Глупан је то често.

„Добро вече, господо! Имате ли све што вам треба? Ето! Лепо! Видите? Шта сам вам ја увек говорио? Аха! Ничег није било у том. Ја сам то знао. А оно што бих волео да знам, јесте шта је било с оним – Швеђанином.“

Ставио би нагласак на реч „Швеђанином“ као да она значи хуљу. Он је мрзео Скандинавце опћенито. Зашто? Сам Бог зна. Таква будала је недокучива. Он настави: „Има пет месеци или више откад сам причао са неким ко га је видео.“

Као што рекох, ми се нисмо много занимали; али Шомберг, наравно, то не могаше разумети. Био је чудовишно ограничен. Кад год би три особе стигле скупа у његов хотел, он би се постарао да Хејст буде с њима.

„Надам се да тај прикан није отишао и утопио се.“ додао би он с комичном озбиљношћу, која је требало да нас натера да задрхтимо; једино што је наше друштво било површно и није схватало психологију те побожне наде.

„Што? Хејст вам не дугује за пиће, је ли?“ неко га једном упита, с лаким презиром.

„Пиће? О, никако!“

Крчмар није био шкрт. Тевтонска нарав ретко је таква. Али је навукао злослутан израз лица да би нам рекао да Хејст није, можебит, свеукупно трипут посетио његов „етаблисман“. То је био Хејстов злочин, због којег му Шомберг није желео ништа мање него дуго и мучно битисање. Обратите пажњу на тевтонски осећај за меру и профињену, милостиву ћуд.

Коначно, једног поподнева, видеше Шомберга како прилази скупу својих муштерија. Очигледно беше врло расположен. Он испрси своје мушке груди од велике важности.

„Господо, има вести о њему. Које? Ама, о оном Швеђанину. Још увек је на Самбурану. Никад није ни одлазио с њега. Предузеће је нестало, инжењери су нестали, чиновници су нестали, кулији су нестали, све је нестало; а он тамо истрајава. Капетан Давидсон, пролазећи са запада, видео га је властитим очима. Нешто бело на молу, те он ушлови и оде на обалу у малом чамцу. Хејст, нема збора. Ставља књигу у џеп, увек врло учтив. Шетао момом и читао. „Ја остајем као власник овде,“ рекао је капетану Давидсону. Оно што ја желим знати јесте шта има да једе тамо. Комад осушене рибе овда—онда – шта ли? То је поприлично срозавање за човека што дизаше нос на мој таблдут!“

Он намигну, с големом злобом. Звоно одјекну, те он поведе у трпезарију, као у храм, врло озбиљно, с изразом добротинитеља човечанства. Амбиција му беше да га храни по пробитачној цени, а радост му беше да о томе прича иза његових леђа. За њ

беше врло типично да се наслађује предодбом да Хејст нема ничег пристојног за јело.

Глава 4. Некоји од нас што беху довољно заинтересовани одоше до Давидсона по потанкости. Не беше их много. Он нам исприча да је пролазио северно од Самбурана, да би видео шта се дешава. Спрва изгледаше као да је та страна острва сасвим напуштена. То је он и очекивао. Ускоро, изнад густе масе растиња што је Самбуран нуди погледу, угледа врх копљаче без заставе. Онда, док је пловио преко благог усека, који неко време беше знан службено као Залив Црног Дијаманта, разазнаде својим догледом белу прилику на молу за угаљ. То не могаше бити нико други доли Хејст.

„Мислио сам да јамачно жели да буде повезен, па сам упловио. Он не даде никаквога знака. Међутим, ја спустим чамац. Нигде нисам видео неко друго живо биће. Да. Имао је књигу у руци. Изгледао је баш како смо га увек виђали – врло уредан, беле ципеле, плутани тропски шлем. Објаснио ми је да му одувек прија самоћа. Рекох му да то чујем први пут. Он се само насмешио. Шта сам могао рећи? Он није она врста човека с којим се може причати присно. Има нечег у њему. Ни не мариш да причаш.

„А шта је сврха? Да ли мислите да држите рудник?“ упитах га.

„Тако нешто,“ вели он. „Притежавам.“

„Али све је ово мртво ко Јулије Цезар,“ викнем ја. „Чињеница је да немате шта да притежавате, Хејсте.“

„О, ја сам раскрстио с чињеницама,“ вели он, приносећи шаку оштро свом тропском шлему, уз један од својих кратких наклона.

Тако отпуштен, Давидсон оде на своју лађу, окрете је, а док је отпловљавао гледао је с моста како Хејст иде молем на обалу. Он уђе у високу траву и нестале – сав, сем врха његовог белог плутоног тропског шлема, који као да пливаше у зеленом мору. Онда и то нестале, као да потону у живе дубине тропског растиња, које је љубоморније на људска освајања него океан, и које се спремао да се склопи над последњим остацима ликвидираних предузећа *Угљен Жарког Појаса* – А. Хејстом, директором на Истоку.

Давидсон, добар, простодушан човек на свој начин, беше необично ганут. Треба напоменути да је он о Хејсту знао врло мало. Он беше један од оних што их је Хејстова дотерана учтивост у држању и говору понајјаче збуњивала. Мислим да он сам беше човек добронамеран, мада, наравно, не беше ништа углађенији од нас осталих. Ми смо били природно безбрижна дружина, са властитим правилима – не горим, усуђујем се рећи, од правила других људи; но углађеност не беше једно од њих. Давидсонова доброта беше довољно стварна да измени курс парњаче којом заповедаше. Уместо да пролази јужно од Самбурана, он учини својом навадом да путује дуж северне обале, на око миљу од мола.

„Може да нас види ако хоће да нас види,“ напоменуо је Давидсон. А онда, као примисао: „Хеј! Надам се да неће помислити да се намећем, а?“

Ми смо га тешили да се правилно понаша. Море је слободно за све.

То малено одступање додаде неких десет миља Давидсоновом кружном путовању, али како оно беше од хиљаду и шесто миља, то није много марило.

„Рекао сам свом газди за то,“ изјави савесни заповедник *Сестрице*.

Његов газда личио је на прастари лимун. Беше мален и смежуран. – што је било чудно, стог што Кинез опћенито, како му расте благостање, додаје палце пасу и стасу. Радити за кинеску фирму није тако рђаво. Кад једном постану уверени да с њима радите поштено, поверење им постаје неограничено. Не можете погрешити. Тако је Давидсонов стари Кинез журно закрештао: „У реду, у реду, у реду. Радите како вам се свиђа, капетане.“

И ту беше крај те ствари; мада не сасвим. С времена на време, Кинез би питао Давидсона за тог белог човека. Још увек је тамо, а?

„Не виђам га,“ морао је Давидсон признати свом газди, који би се запиљио у њ немо кроз округле наочаре с рожнатим оквиром, неколико бројева превелике за његово ситно старо лице. „Не виђам га.“

Мени би, некипут, рекао: „Не сумњам да је тамо. Крије се. То је врло непријатно.“ Давидсон је био мало узнемирен због Хејста. „Занимљиво,“ настави он. „Од свих људи с којима разговарам, нико се о њему не распитује сем оног мог Кинеза – и Шомберга,“ додаде он мало после.

Да, Шомберга, наравно. Он се код сваког распитивао о свему, а обавештења би сложио у најсаблазнији облик који би му машта измислила. С времена на време би приступио, док би његове трептаве очи с подочњацима, његове дебеле усне, сама његова брада изгледали пуни злобе.

„Добро вече, господо. Имате ли све што вам треба? Тако! Лепо! Ето, кажу ми да је џунгла загушила и сама складишта у Заливу Црног Дијаманта. Чињеница. Он је сад пустињак у дивљини. А шта може тај директор тамо набавити да једе? Просто не разумем.“

Каткад би се странац распитивао, с природном радозналошћу: „Ко? Какав директор?“

„О, изван Швеђанин,“ – са злослутним наглашавањем, као да каже „изван бандит.“ „Овде добро знан. Од срамоте се у пустињака преобразио. Ето шта ђаво чини кад буде откривен.“

Пустињак. Ово беше последња од мање–више духовитих етикета прикачених Хејсту током његовог бесциљног ходочашћа у овом делу жарког појаса, где нам је блесаво клепетање Шомберговог језика мучило уши.

Међутим, Хејст очито не беше пустињак по нарави. Поглед на његово копно не беше му недољиво мрзак. У то морамо

веровати, пошто он, из овог или оног разлога. накратко изађе из свог скровишта. Можебит само да би видео имали за њ писама код Тесмана. Не знам. Нико не зна. Но, ово поновно појављивање показује да његова одвојеност од света не беше потпуна. А непотпуност било које врсте доводи до невоље. Алекс Хејст није требало да брине за своја писма – или за шта год што беше оно што га изведе на видело после нешто више од једне и по године на Самбурану. Међутим, то беше узаман. Није имао нагон пустињака! У том беше невоља, изгледа.

Било како било, он се изненада опет појавио на свету, са широким прсима, ћелавим челом, дугим брковима, учтивим понашањем и осталим – свеукупни Хејст, све до пријазних, упалих очију, на којима јоште почиваше сенка смрти Морисонове. Природно, Давидсон беше тај који га је довезао с његовог заборављеног острва. Није било других пригода, сем да прође неко домаће пловило – прилика врло далека и незадовољавајућа да би се на њу чекало. Да, дошао је с Давидсоном, ком својевољно саопшти да је то само на неколико дана, не више. Канио је да се врати на Самбуран.

Пошто Давидсон показа да је ужаснут и да не верује у такву лудост, Хејст објасни да је он, кад се предузеће основало, дао да му се из Европе попаље оно мало ствари које има.

Давидсону, као било ком од нас, помисао да Хејст, луталица, скитница, слободњак Хејст, има било какве ствари од оне врсте којом се може наместити кућа, беше запањујуће необична. Беше смешно настрана. Беше ко да птица поседује некретнине.

„Ствари? Хоћете рећи, столице и столови?“ упита Давидсон, с неприкривеном забезекнутошћу.

Хејст је то хтео рећи. „Мој јадни отац је умро у Лондону. Отац је све то било ускладиштено тамо,“ објасни он.

„Све ове године?“ узвикну Давидсон, помисливши колико дуго сви ми знамо Хејста што лепрша од дрвета до дрвета у дивљини.

„И дуже,“ рече Хејст, који одлично разумеде.

Чинило се да то подразумева да је он лутао и пре него што га ми почесмо држати на оку. У којим крајевима? И колико рано? Тајна. Можебит је био птица што никад није гнездо имала.

„Ја сам рано напустио школу,“ напоменуо је једном Давидсону током путовања. „То је било у Енглеској. Одлична школа. Нисам био баш успешан тамо.“

Исповест Хејстова. Ниједан од нас – изузев, вероватно, Морисона, који беше мртав – никад не чу толико о његовој прошлости. Изгледа као да је искуство пустињачког живота имало моћ да човеку развеже језик, зар не?

Током тог знаменитог путовања, на *Сестрици*, које узе око два дана, он својевољно изнесе и друге наговештаје – јер се то не могаше назвати подацима – о својој прошлости. А Давидсона је занимало. Занимало га је не стог што ти наговештаји беху узбудљиви, но са оне урођене знатижеље у односу на наше ближње, која је обележје људске природе. Такође, битисање Давидсоново, вођење *Сестрице* преко Јаванског Мора па опета назад, беше изразито једнолично и, у извесном смислу,

усамљено. Никад није имао никакво друштво на броду. Домаћих палубних путника у изобиљу, али никад белог човека, тако да Хејстово дводневно присуство мора да беше од Бога послано. Давидсон нам је касније свима причао о томе. Хејст је изјавио да је његов отац написао мноштво књига. Био је филозоф.

„Чини ми се да мора да је био и нека врста чудака,“ беше Давидсонов закључак. „Очито се посвађао са својом родбином у Шведској. Баш она врста оца какву бисте очекивали да Хејст има. Није ли он и сам помало чудак? Рекао ми је да је, чим му је отац умро, сам запалио у велики свет, и да је био у покрету све док није налетео на тај чувени посао са угљем. Некако пристаје сину таквог оца, не мислите ли?“

Што се тиче осталог, Хејст беше учтив као и увек. Понуди да плати превоз; а кад Давидсон одби да чује за то, он га срдачно зграби за руку, изведе један од својих наклона и изјави да је дирнут његовим пријатељским поступком.

„Не мислим на ову црквицу што одбијате да је узмете,“ настави он, тресући Давидсонову руку. „Него сам дирнут вашом људскошћу.“ Још једно трешење. „Верујте ми, дубоко сам свестан да се мноме бавила.“ Завршно трешење руке. Све је то значило да је Хејст правилно схватио повремено појављивање малене *Сестрице* надомак његовог пустињачког боравишта.

„Прави је центлмен,“ рече нам Давидсон. „Заиста сам био жалостан кад је изашао на обалу.“

Ми га упитасмо где је оставио Хејста.

„Ама, у Сурабаји – где другде?“

Тесмани су у Сурабаји имали главну пословницу. Веза између Хејста и Тесмана дуго је постојала. Непримереност тога што пустињак има заступнике није нас збуњивала, ко ни бесмисленост тога што заборављени изопштеник, напуштени директор разбуцаног, пропалог, несталог предузећа, има посао који треба да обави. Рекосмо Сурабаја, наравно, и узесмо здраво за готово да ће он одсести код једног од Тесмана. Један од нас чак се запита на какав ће пријем наићи; јер се знало да је Јулијус Тесман прекомерно огорчен поводом фијаска *Угљена Жарког Појаса*. Међутим, Давидсон нас исправи. Није било ништа слично томе. Хејст је отишао да одседне у Шомберговом хотелу, пошто је на обалу отишао хотелским чамцем. Не што би Шомберг помислио да пошаље свој чамац уз пуки трговачки брод као што је *Сестрица*. Но је чамац дочекивао обални поштански брод и био позван. Шомберг лично је крманио њиме.

„Требало је да видите како се Шомбергове очи колаче кад Хејст ускочи са прастаром кожном торбом!“ рече Давидсон. „Правио се да не зна ко је то – барем спочетка. Ја нисам ишао на обалу с њима. Нисмо остали дуже од пар сати свеукупно. Искрцали две хиљаде кокосових ораха и почистили се. Договорих се да га покушим опет на свом следећем путовању, кроз двадесет дана.“